

Tvorba etnika u hrvatskom jeziku

Domazet, Betina; Mikić Čolić, Ana

Source / Izvornik: **Gramatikom kroz onomastiku, 2019, 83 - 94**

Book chapter / Poglavlje u knjizi

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:516806>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Izdavač

Filozofski fakultet
Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Za izdavača

Loretana Farkaš

Urednice

Maja Glušac, Ana Mikić Čolić

Recenzenti

Vlasta Rišner, Goran Tanacković Faletar

Prijevod sažetaka

Goran Milić

Grafičko oblikovanje i tisak

Krešendo, Osijek

© Autori i Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2019.

Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati ni na bilo koji drugi način
reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

ISBN 978-953-314-114-5

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu

Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod brojem 141021058

Objavljivanje zbornika financijski je potpomoglo
Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Filozofski fakultet
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

GRAMATIKOM KROZ ONOMASTIKU

Zbornik radova

Urednice

doc. dr. sc. Maja Glušac
doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

SVETIČLIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FILOZOFSKI FAKULTET

Osijek, 2019.

Betina Domazet
Ana Mikić Čolić

Tvorba etnika u hrvatskom jeziku

Unutar onomastike – discipline koja se bavi proučavanjem vlastitih imena – izdvaja se etnonimija koja predstavlja ukupnost imena naroda i naseljenih mjesta, odnosno etnonima i etnika. Već nasumičnim pregledom popisa etnika mogu se uočiti razlike u tvorbi tog onomastičkog sloja u standardnome hrvatskom jeziku u odnosu na tvorbu među stanovništvom na koje se ime odnosi. Na odabranom korpusu od početnih 30 toponima, koji se zbog postojanja etnika s više oblika proširio na korpus od ukupno 35 primjera, istražit će se koji su tvorbeni načini te tvorbeni formanti najplodniji u tvorbi etnika te je li došlo do promjena u tvorbi u odnosu na dostupne gramatičke opise u hrvatskome jeziku.

Ključne riječi: tvorba riječi, etnici, sufiksna tvorba

1. UVOD

Onomastika kao disciplina unutar opće lingvistike bavi se proučavanjem vlastitih imena. Ime discipline dolazi od grčke riječi *ónoma* što znači ime, a hrvatski naziv za tu disciplinu jest *imenoslovlje*. Iako je i prije u okviru lingvistike postojala tendencija bavljenja vlastitim imenima, tek u zadnjih pola stoljeća onomastika je stekla samostalnost zbog čega ju smatramo relativno mladom jezikoslovnom disciplinom. U dosadašnjim se stratifikacijama onomastiku uglavnom granalo u dva smjera: jedan posvećen imenima ljudi (antroponimija) i drugi posvećen imenima koja se pridijevaju mjestima i lokalitetima (toponimija). Ponegdje se u okviru onomastike proučavaju i imena stanovnika kontinenta ili gradova (etnonimija). Razlog takvog povremenog „izdvajanja“ etnonimije iz grana onomastike jest taj što se u mnogim radovima etnonimija smatrala toponimijom, jer su mnogi onomastičari pri pisanju toponomastičkih studija ujedno navodili imena stanovnika sela i gradova s područja na kojima su provodili istraživanja. Ipak, ni takav prikaz podjele onomastike nije najbolji jer je doseg koji proučava vlastito ime mnogo prostraniji. Iz tog razloga Vuković (2007: 139–148) predstavlja novi model sistematizacije onomastike prema kojoj čitavu onomastiku dijeli u sljedećih pet razreda: antroponimija (imena ljudi), toponimija (imena lokaliteta), etnonimija (imena naroda i stanovnika), bionimija (imena živih bića osim čovjeka) i ergonimija (imena tvorevina).

Cilj je ovoga rada istražiti tvorbu imena stanovnika ili stanovnica naseljenih mjesta, odnosno etnika. Da bi se došlo do korpusa etnika, sastavljen je popis 30 nasumično odabranih toponima te je 50 ispitanika zamoljeno da za svaki toponim navede etnik. S obzirom na rezultate, u nastavku će se govoriti o značajkama sufiksalne i složeno-sufiksne tvorbe kao dvama tvorbenim načinima zastupljenima u analizi korpusa. Zbog bolje preglednosti i sustavnosti svaki sufiks posebno je obrađen uz pripadajuće primjere iz korpusa koji su tablično navedeni i pojašnjeni. Nakon pregleda svih sufiksa koji se pojavljuju ukratko je dan pregled mocijske tvorbe za sve primjere te na kraju izveden zaključak.

2. ETNONIMIJA

„Etnonimija (grč. *éthnos* – narod) ukupnost je vlastitih imena naroda i naseljenih mjesta. Proučava ih etnoonomastika, a jedinica u njezinoj nomenklaturi jest etnonim.” (Vuković, 2007: 172). Iako se u literaturi pojmovi *etnik* i *etnonim* često poistovjećuju, ta dva pojma nikako ne mogu biti sinonimi. Prema tome, cjelokupnu etnonimiju činit će dva osnovna polja. Prvo polje predstavljat će *etnici* kao imena stanovnika naseljenih mjesta, regija, država i kontinenata. U to polje, kao podvrsta, svrstat će se i *egzonimi* kao hrvatska imena naseljenih mjesta koja su izvan hrvatskoga jezičnog prostora, a drugo polje činit će *etnonimi* kao imena naroda. Izvan spomenute podjele, kao zasebni odsječak etnonimije bit će i pridjev koji se izvodi iz etnonima (etnika) – *ktetik* (Vuković, 2007: 172).

2.1. Etnici

Etnici su najčešće definirani kao nazivi stanovnika ili stanovnice naseljenog mjesta, kraja, države, kontinenta, odnosno naziv muškarca ili žene koji odatle potječu, npr. *Zágreb* – *Zágrepčanin*, *Zágrepčanka* (Barić i dr., 2005: 313). Kada ih promatramo s teorijskog stajališta, otvara se pitanje jesu li etnici imena ili nazivi. Dok ih suvremene hrvatske gramatike uglavnom definiraju kao nazive, pravopisni priručnici hrvatskoga jezika smatraju ih imenima, što se iščitava iz pravila za pisanje imena velikim početnim slovom u koje se svrstava i etnike (Čilaš Šimpraga, Kurtović Budja, 2010: 36). U raspravi o tome jesu li etnici imena ili nazivi, Peti kaže kako je neupitno da su etnici po svojoj semantičkoj strukturi imena. No dalje ističe: „Etnik je ime svih stanovnika naseljenog mjesta ili kraja, ne jednoga i ne mnoštva. Svih, bez obzira na uzrast, spol, rod i broj.” (Peti, 1997: 102) Prema tome, stanovnici Zagreba i kraja Dalmacija imali bi obilježja etnika imena samo u obliku *pluralia tantum* – *Zagrepcani* i *Dalmatinci*. Kada bi se uzeli oblici npr. *Zagrepcanin* i *Dalmatinka*, oni ne bi imenovali stanovnike tih krajeva jer su u prvom slučaju (*Zagrepcanin*) iz imenovanja izuzeti svi ženski, a u drugom slučaju (*Dalmatinka*) iz imenovanja izuzeti svi muški stanovnici mjesta (Peti, 1997: 102). Takvo stajalište da su etnici samo imenice u množini, dok etnici u obliku jednine dobivaju osobine naziva, a ne imena, zastupaju još neki autori

(Čilaš Šimpraga, Kurtović Budja, 2010: 37). Osim spomenutog teorijskog aspekta, o etnicima se obično piše i vezano uz njihovu uporabu. Činjenica je da se često razlikuju imena za stanovnike pojedinog naselja u standardnom jeziku od etnika u samome naselju na čije se stanovnike to ime odnosi (Čilaš Šimpraga, 2013: 17). Babić (1975: 139–143) ističe da su ranije etnici ulazili u standardni jezik u onom liku u kojem ih upotrebljavaju sami stanovnici. Ipak, ističe i da mnogi narodni likovi često nisu prihvatljivi za standardni jezik. Uz to, etnici potječu iz triju dijalektnih područja s različitim jezičnim sustavima, tradicijom, utjecajima i sl. zbog čega su i tvoreni na više načina, a pojedinačni načini imaju i više tipova. Zbog toga ne bi bilo moguće prihvatiti svaki etnik kako ga upotrebljavaju njegovi stanovnici. Zbog svega toga možemo zaključiti da je „pri tvorbi etnika važno [je] poznavanje mjesne tvorbe prihvatljive za književni jezik ili književnojezične tvorbe prihvatljive za narod s osjećajem književnojezične posebnosti“ (Babić, 1975: 143).

Etnici imaju sljedeće značajke: izvode se od toponima po gramatičkim pravilima, u njihovoj tvorbi upotrebljavaju se tvorbene jedinice standardnog jezika, kada za to postoje opravdani razlozi, u standardnom se jeziku mogu upotrebljavati i dva lika etnika: standardni i mjesni (npr. *Murteranin* uz *Murterinac*, *Dubrovčanka* uz *Dubrovkinja*), u standardni jezik ne mogu ući stilski obilježeni etnici kao stilski neutralni, sklanjaju se prema pravilima standardnoga jezika te tamo gdje se ne može izvesti etnik, treba uzeti u obzir mjesni izraz. To u prvom redu vrijedi za složene toponime ili za toponime s neobičnim završnim suglasničkim skupovima (npr. od Jablanac Jasenovački – *Jablančanin*, od Slavonski Brod – *Brodanin*) (Babić, 1975: 144).

3. TVORBA ETNIKA

Osim što je tvorba riječi jezična pojava u kojoj od jedne ili više riječi nastaju nove riječi, ona je i dio gramatike koji proučava tvorbenu strukturu dosadašnjih riječi dajući pravila za tvorbu novih riječi (Barić i dr., 2005: 285). Kao osnovni tvorbeni načini ističu se izvođenje i slaganje. Pritom je razlika u broju ishodišnih riječi. Kod izvođenja tvorenica je u tvorbenoj vezi s jednom riječju i zove se *izvedenica*, dok je kod slaganja tvorenica u tvorbenoj vezi s dvjema riječima i zove se *složenica*. Unutar izvođenja razlikujemo nekoliko tvorbenih načina: sufiksalnu tvorbu, prefiksalnu tvorbu i prefiksalno-sufiksalnu tvorbu, dok u slaganje ubrajamo složeno-nesufiksalnu tvorbu (čisto slaganje), složeno-sufiksalnu tvorbu, srastanje, tvorbu složenih skraćenica i, kao poseban tvorbeni način, preobrazbu (Barić i dr., 2005: 293).

U nastavku rada, s tvorbenog stajališta, analizirat će se korpus etnika do kojega se došlo anketiranjem. Kao što je naznačeno u uvodnom dijelu rada, u istraživanje je uključeno 50 ispitanika kojima je ponuđen popis toponima te su ispitanici za svaki toponim trebali navesti etnik. Rezultati istraživanja bit će prikazani i tablično.

3.1. Složeno-sufiksalna tvorba

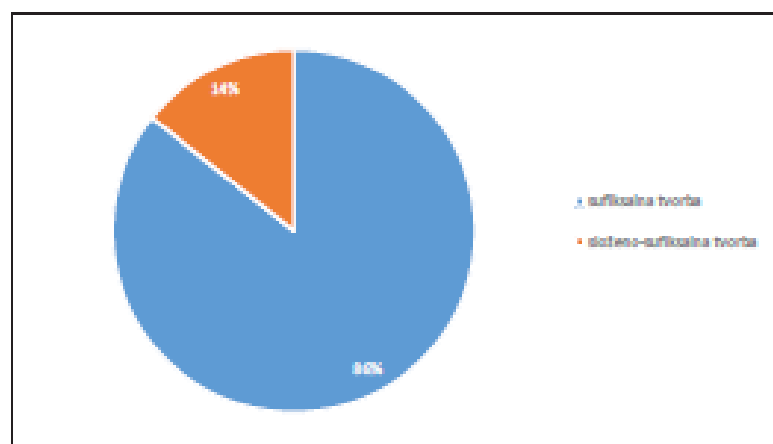
Nastanak nove riječi istodobnim djelovanjem dvaju tvorbenih načina, slaganja i sufiksne tvorbe, naziva se složeno-sufiksalna tvorba. Složenice koje nastaju na taj način nazivaju se složenice složeno-sufiksne tvorbe ili sufiksne složenice. Složena osnova nastaje priključivanjem sufiksa te se onda tvorbeno značenje tvorenica složeno-sufiksne tvorbe izražava sufiksom vezanim uz složenu osnovu (Barić i dr., 2005: 298). Pritom sufiksna složenica može imati samostalnu riječ u svom drugom dijelu, ali ta se riječ ne nalazi među osnovnim riječima te složenice, nego je tvorbenim procesom dobila svoj izraz (Barić i dr., 2005: 298). Tri su najčešća tipa obrasca tvorbe imenica složeno-sufiksnom tvorbom. Najplodniji je prema obrascu *im. + o + glag. + -(a)c* i tako najčešće nastaju složenice koje označuju čovjeka (*čovjekoljubac, čudotvorac*). Drugi tip tvori se prema obrascu *prid. + o + im. + -(a)c* te i takve složenice najčešće označuju čovjeka (*dobrovoljac, krivovjerac*). Po tom tipu teče i tvorba složenih etnika (*Babinopoljac, Crnogorac*). Treći tip tvoren je prema obrascu *br. + o + im. + -(a)c*, a značenja su takvih složenica različita: mogu označavati životinju (*jednogodac*), čovjeka (*prvoškolac*), biljku (*dvoredac*), stvari (*dvomotorac*) (Babić, 2002: 84–85).

U analizi korpusa, od početnih 30 primjera toponima, tvorbom se došlo do ukupno 35 primjera (jer neki etnici postoje u više oblika) te je od tog broja sveukupno pet primjera tvoreno složeno-sufiksnom tvorbom. Svi primjeri tvoreni su prema drugom tipu obrasca: *prid. + o + im. + -(a)c*: *Velik + o + goric + janin, Dug + o + rat + janin, Nov + o + gradišk + janin, Bel + o + manastir + ac* i *Star + o + grad + janin*.

3.2. Sufiksna tvorba

Tvorbeni način u kojem se tvorbeno značenje izražava tvorbenim nastavkom ili sufiksom jest sufiksna tvorba. U hrvatskom jeziku najviše riječi nastaje od osnove i sufiksa kao tvorbenog sredstva, dakle sufiksna tvorba predstavlja najplodniji način u hrvatskom standardnom jeziku, osobito pri tvorbi imenica i pridjeva. Kako su sufiksi kao nositelji tvorbenog značenja riječi u središtu sufiksne tvorbe, bitno je detaljnije istaknuti njihova obilježja. Sufiksi su nositelji tvorbenog značenja tek u vezi s osnovom jer, primjerice, glasovni niz *-(a)c* nema nikakva sadržaja, već u vezi s pridjevom *stār* daje imenicu *stārac* sa značenjem 'star čovjek'. Od glavnih značajki sufiksa bitno je istaknuti da on u sastavu riječi ima uvijek stalno mjesto (završetak riječi), nikada ne dolazi kao osnova, nikada ne dolazi u samostalnoj upotrebi, pa prema tome ima značenje samo u vezi s osnovom te ne može tvoriti semantičku jezgru riječi, nego samo može morfološki preinačiti osnovu, tj. biti modifikator značenja osnove (Barić i dr., 2005: 294). Što se tiče podjele sufiksa, prema riječima iz kojih se izlučuju dijele se na imeničke, pridjevske, glagolske i priložne. Kada govorimo o stupnju tvorbenosti sufiksa, sufiksi se mogu podijeliti na vrlo plodne, tj. one koji pokazuju najviši stupanj tvorbenosti, poput imeničkih sufiksa: *-(a)c, -āč, -āk, -čić, -ica, -ić, -ina* i dr., zatim na slabo plodne sufikse, tj. one čiji je stupanj tvorbenosti

nizak, kao što su *-an*, *-eč(a)k*, *-ič(a)k*, *-ešina* i dr., te neplodne sufikse koji više ne sudjeluju u tvorbi novih riječi (Barić i dr., 2005: 294). Zastupljenost pojedinih tvorbenih načina u tvorbi etnika iz korpusa grafički izgleda ovako:

Prikaz 1. Zastupljenost tvorbenih načina u tvorbi etnika

Od ukupno 35 etnika do kojih se došlo anketiranjem, 30 ih je tvoreno sufiksalsnom tvorbom čime se potvrđuje najveća zastupljenost sufiksalsne tvorbe pri tvorbi imenica.

Kada je riječ o etnicima, tvorbenom analizom iz njih se može izlučiti mnogo sufiksa. S obzirom na njihovu veliku brojnost, standardni jezik, koji teži usustavljanju, ne može ih sve prihvatiti. Stoga prihvaća one najplodnije, a kada govorimo o tvorbi etnika za mušku osobu, to su: *-(a)c*, *-an(a)c* i *-anin* (Barić i dr., 2005: 313), odnosno *-anin*, *-janin*, *-čanin*, *-(a)c* i *-an(a)c* (Babić, 2002: 243). S obzirom na prethodno spomenutu brojnost sufiksa za tvorbu etnika, jasno je da su se u analizi nasumično odabranog korpusa pojavili i drugi sufiksi pa će se u nastavku rada dati pojedinačan pregled sufiksa koji su se pojavljivali uz prikaz konkretnih primjera.

3.2.1. Sufiks *-anin*

Sufiks *-anin* u *Hrvatskoj gramatici* (Barić i dr., 2005) ističe se kao jedan od tri sufiksa (*-anin*, *-(a)c* i *-an(a)c*) koji su najplodniji u tvorbi etnika. Pritom se ističe da sufiks *-an(a)c* dolazi uglavnom na strane osnove, a sufiksi *-(a)c* i *-anin* i na strane i na domaće. Uz to, za sufiks *-anin* navodi se da je to jedini sufiks kojim se tvore samo etnici (Barić i dr., 2005: 313–314). Može se ustvrditi da su sufiksi *-anin* i *-janin* u samom središtu tvorbe etnika iz više razloga: jer su etnici s njima najbrojniji, jer dolaze na cijelom jezičnom području i na svakom su najbrojniji, jer su jednoznačni (dolaze samo u tvorbi etnika) te jer dolaze na mjestu drugih sufiksa iz očite težnje za jačom kategorijalnom oznakom svih sufiksa kojima se tvore etnici. Uz to se veže i dijakronijski razlog jer su ti sufiksi najstariji i imaju neprekinutu protežnost (Babić, 2002: 243).

Što se tiče odnosa uporabe sufiksa *-anin* i *-janin*, tu postoji jasna glasovna raspodjela. Sufiks *-anin* dobivaju osnove koje završavaju na srednjojezične zatvornike (nepčani zatvornici i *r*), točnije, na sljedeće glasove: *č, ć, dž, d, j, lj, nj, š, ž, r*. Tvorbe od osnova s ostalim završnim glasovima veoma su rijetke, što se može vidjeti i u sljedećim primjerima.

Tablica 1. *Tvorba etnika sufiksom -anin*

<i>Omiš</i>	<i>Omišanin</i>	<i>Omiš + anin</i>
<i>Gospić</i>	<i>Gospićanin</i>	<i>Gospić + anin</i>
<i>Trogir</i>	<i>Trogiranin</i>	<i>Trogir + anin</i>
<i>Otočac</i>	<i>Otoćanin</i>	<i>Otoč + anin</i>
<i>Šolta</i>	<i>Šoltanin</i>	<i>Šolt + anin</i>
<i>Istra</i>	<i>Istranin</i>	<i>Istr + anin</i>
<i>Murter</i>	<i>Murteranin</i>	<i>Murter + anin</i>

Kao što je vidljivo iz Tablice 1, sedam od ukupno 35 primjera etnika tvoreno je sufiksom *-anin*. Svi primjeri tvoreni su prema navedenom pravilu o dodavanju sufiksa *-anin* na osnove koje završavaju nepčanim zatvornicima ili glasom *r*: *Omišanin*, *Gospićanin*, *Trogiranin*, *Otoćanin*, *Istranin* i *Murteranin*. Primjer *Šoltanin* po završetku osnove (*Šoltanin*) ne bi trebao pripadati ovoj skupini etnika, no upravo taj etnik primjer je jedne od osnova koje dobivaju *-anin* umjesto *-janin* iz težnje da osnova ostane morfonološki ista (Babić, 2002: 245). Pri tvorbi etnika osnove se katkada krate, ali u tom skraćivanju nema dosljednosti tako da je teško izvesti pravila kada se ona skraćuje, a kada ne. To se vidi i na primjeru *Otoćanin*. Iako se osnove na *-ac*, *-ec*, *-ci* većinom ne skraćuju, u primjeru *Otoćanin* došlo je do skraćivanja osnove pri izvođenju etnika: *Otoč(ac)* – *Otoćanin*. Da je u tom primjeru došlo do skraćivanja osnove, potvrđuje i Babić (2002) koji se upravo tim primjerom koristi pri oprimjerivanju neutralizacije. Naime, ističe da je upravo zbog toga skraćivanja osnove došlo do neutralizacije pa imamo jednak naziv – *Otoćanin* – i za stanovnike *Otoka*, kao i za stanovnike *Otočca*. Jedno od pravila jest i da se završetak *-ić(i)* uglavnom ne skraćuje što je potvrđeno primjerom *Gospić* – *Gospićanin*.

3.2.2. Sufiks *-janin*

Kao što je već navedeno, sufiks *-janin*, uz sufiks *-anin*, najplodniji je u tvorbi etnika. Razlozi zbog kojih se ta dva sufiksa smatra središnjima navedeni su u prethodnom poglavlju. Što se tiče uporabe tog sufiksa, dobivaju ga osnove na nesrednjojezične zatvornike (nenepčani zatvornici osim *r*): *b, c, d, f, g, h, k, l, m, n, p, s, t, v, z*. Pri tome se obično završni zatvornik osnove i početno *j* sufiksa zamjenjuju po jotacijskim pravilima (Babić, 2002: 244).

Tablica 2. *Tvorba etnika sufiksom -janin*

<i>Labin</i>	<i>Labinjanin</i>	<i>Labin + janin</i>
<i>Vis</i>	<i>Višanin</i>	<i>Vis + janin</i>
<i>Krk</i>	<i>Krčanin</i>	<i>Krk + janin</i>
<i>Topusko</i>	<i>Topušćanin/ Topušćanin</i>	<i>Topusk + janin</i>
<i>Nin</i>	<i>Ninjanin</i>	<i>Nin + janin</i>
<i>Cres</i>	<i>Crešanin</i>	<i>Cres + janin</i>
<i>Glina</i>	<i>Glinjanin</i>	<i>Glin + janin</i>
<i>Pula</i>	<i>Puljanin</i>	<i>Pul + janin</i>
<i>Vodice</i>	<i>Vodićanin</i>	<i>Vodic + janin</i>
<i>Novska</i>	<i>Novljanin</i>	<i>Nov + l + janin</i>
<i>Kornati</i>	<i>Kornaćanin</i>	<i>Kornat + janin</i>
<i>Baška</i>	<i>Bašćanin / Bašćanin</i>	<i>Bašk + janin</i>
<i>Koprivnica</i>	<i>Koprivnićanin</i>	<i>Koprivnić + janin</i>
<i>Mljet</i>	<i>Mljećanin</i>	<i>Mljet + janin</i>

Iz Tablice 2 vidljivo je da je od ukupno 35 primjera etnika, njih čak 18 tvoreno sufiksom *-janin*. Pritom ih je 14 tvoreno sufiksalsnom tvorbom, dok su četiri primjera nastala složeno-sufiksalsnom tvorbom. Svi primjeri prate pravilo o osnovi na nenepčane zatvornike – *Labin* + *janin*, *Vis* + *janin*, *Velikogorič* + *janin*, *Krk* + *janin*, *Topusk* + *janin*, *Nin* + *janin*, *Cres* + *janin*, *Glin* + *janin*, *Pul* + *janin*, *Vodić* + *janin*, *Nov* + *l* + *janin*, *Dugorac* + *janin*, *Novogradišk* + *janin*, *Kornat* + *janin*, *Bašk* + *janin*, *Koprivnić* + *janin*, *Mljet* + *janin* i *Starograd* + *janin*. Vidljivo je da je u svim primjerima došlo do jotacije, a na primjeru *Novljanin* vidljiva je glasovna promjena umetnutog *l*, dok je na primjeru *Topušćanin* vidljivo da je nakon spomenute jotacije došlo i do jednačenja po mjestu tvorbe. Pri tvorbi etnika od toponima *Novska* došlo je do skraćivanja osnove: *Nov(sk)* + *l* + *janin* čime se potvrđuje pravilo o čestom skraćivanju osnova koje završavaju na *-ski*, *-ska*, *-sko* (Babić, 2002: 240). Primjer *Novljanin* zanimljiv je i sa stajališta neutralizacije. Babić (2002: 242) ističe: „Zbog pojave da se od višečlanih toponima etnik tvori od jedne osnove često su takvi etnici neutralizacije toponima koji se razlikuju pojedinim članovima, npr. *Novljanin*: *Novi Vindolski*, *Bosanski Novi* i *Novska*“. U primjerima vidimo četiri višečlana toponima (*Velika Gorica*, *Dugi Rat*, *Nova Gradiška* i *Stari Grad*). Od takvih toponima etnici se izvode na različite načine. Moguće je izvođenje od jednog člana (najčešće imeničkog), ali i od dvaju i to najčešće složeno-sufiksalsnom tvorbom što nam je i potvrđeno tim primjerima – *Velikogorićanin*, *Dugoraćanin*, *Novogradišćanin* i *Starogradanin*. Etnici osnova koje završavaju na *-sc-*, *-sk-*, *-šk-* osim uobičajenog *-šć-*, imaju zbog dijalektnog ili dijakronijskog utjecaja i *-šć-*. Primjeri iz proučavanog korpusa koji bi to oprimirali jesu: *Topušćanin/Topušćanin*, *Novogradišćanin/Novogradišćanin* i *Bašćanin/Bašćanin*. Osim što neke osnove dobivaju sufiks *-anin* umjesto *-janin*, da bi osnova morfonološki ostala ista (poput već spomenutog primjera *Šoltanin*), tako se neki etnici mogu na dijalektnoj razini tvoriti sufiksom *-anin*, pokraj standardnog sufiksa *-janin* (primjer je dijalektno *Cresanin* uz standardno *Crešanin*).

3.2.3. Sufiks -čanin

Sufiks -*čanin* dolazi na osnove sa završnim zvonačnikom i to najčešće na osnove s *n*, *r*, *v* rjeđe s *j*, a na ostale samo iznimno. Dolazi na štokavskom i kajkavskom području, a rjeđe i na osnove toponima drugih jezika. „Do g. 1860. etnika sa sufiksom -*čanin* vjerojatno nije bilo mnogo, a još ih je manje bilo zabilježeno u rječnicima i ostalim jezičnim priručnicima i jezikoslovna literatura nije ni uočila da taj sufiks postoji pa je norma propisivala samo etnike sa sufiksom -(a)c...” (Babić, 2002: 249). Danas se sve više upotrebljavaju etnici sa sufiksom -*čanin* te tako oni nalaze svoje mjesto u normativnim priručnicima. Sufiks -*čanin* sve češće dolazi na mjesto sufiksa -(a)c iz težnje da se etnici ekonima tvore sufiksima koji završavaju na -*anin*. Babić ističe da „tu težnju ne treba sprječavati jer ona tvori integriraniji sustav, imajući na umu da je -(a)c osnovni sufiks kad osnova znači teritorijalno-administrativnu jedinicu.” (Babić, 2002: 249).

Tablica 3. *Tvorba etnika sufiksom -čanin*

<i>Krapina</i>	<i>Krapinčanin</i>	<i>Krapin + čanin</i>
<i>Metković</i>	<i>Metkovčanin</i>	<i>Metkov + čanin</i>
<i>Kutina</i>	<i>Kutinčanin</i>	<i>Kutin + čanin</i>

Navedeni primjeri potvrđuju pravilo da sufiks -*čanin* dolazi na osnove s *n*, *r*, *v* – *Krapinčanin*, *Metkovčanin*, *Kutinčanin*. Kada je riječ o skraćivanju osnova, primjer *Metkovčanin* odstupa od pravila o neodbacivanju završetka -*ić(i)*.

3.2.4. Sufiks -(a)c

Sufiks -(a)c iznimno je plodan u tvorbi izvedenica od imeničkih i pridjevnih osnova i u složeno-sufiksnoj tvorbi, dok je u ostalim tvorbama slabo plodan. Imenice tvorene tim sufiksom mogu se podijeliti u tri skupine: umanjenice, etnike i ostale imenice. U tvorbi etnika dolazi uglavnom na osnove sa završnim zvonačnikom (*j*, *l*, *lj*, *m*, *n*, *nj*, *r*, *v*) što je vidljivo i u dvama primjerima iz korpusa tvorenima tim sufiksom:

Tablica 4. *Etnici tvoreni sufiksom -(a)c*

<i>Belj Manastir</i>	<i>Belomanastirac</i>	<i>Bel + o + manastir + ac</i>	složeno-sufiksna tvorba
<i>Krapina</i>	<i>Krapinac</i>	<i>Krapin + ac</i>	sufiksna tvorba

3.2.5. Sufiks -in(a)c

Sufiks -*in(a)c* javlja se u tvorbi etnika jednako i od domaćih, ali i od stranih toponima. Od analiziranih primjera samo je jedan moguće tvoriti tim sufiksom: *Murter + inac*. Iako je ranije uz toponim *Murter* naveden etnik *Murteranin*, moguć je i oblik *Murterinac*: „kad

za to postoje opravdani razlozi, u književnom se jeziku mogu upotrebljavati i dva lika etnika: općeknjiževni i mjesni, npr. *Murteranin* uz *Murterinac* (Babić, 1975: 144).

3.2.6. Sufiks -čan(a)c

Sufiks -čan(a)c iznimno je rijedak u upotrebi, dolazi tek u nekoliko etnika među kojima je i jedan primjer iz analiziranog korpusa. Uglavnom je riječ o manje poznatim etnicima ili su takvi etnici stilski obilježeni. Jedini zabilježeni primjer u korpusu jest *Krapinčanac*. Kada je riječ o tvorbi etnika od toponima *Krapina*, to je već treći način. Dakle, supostoje oblici *Krapinčanac* uz *Krapinac* i *Krapinčanin*.

3.2.7. Sufiks -jan(a)c

Sufiksom -jan(a)c izvedeno je više etnika od toponima na kajkavskom i štokavskom području, nego na čakavskom. „Budući da osnove na *c* nikada ne dobivaju -an(a)c, sufiks -jan(a)c ima komplementarnu raspodjelu sa sufiksom -an(a)c i po tome bi išao u središnju tvorbu etnika, ali po tome što se s ostalima nesrednjojezičnim suglasnicima smjenjuje po jotacijskim pravilima (...) po tome sufiks -jan(a)c nema značenje središnjotvorbenoga sufiksa” (Babić, 2002: 90). Uz to, većina etnika s -jan(a)c ima usporedne etnike sa sufiksom -(j)anin koji su običniji pa se u standardnom jeziku umjesto svih mogu upotrebljavati etnici sa sufiksima -(j)anin. Dva su etnika iz korpusa tvorena tim sufiksom: *Koprivničanac* (*Koprivnic* + *janac*) i *Vodičanac* (*Vodic* + *janac*). Iako su uz oba toponima prethodno već navedeni etnici (*Koprivničanin* i *Vodičanin*), u upotrebi se pojavljuju i ovi primjeri – *Koprivničanac* i *Vodičanac*.

3.2.8. Sufiks -ar

Kada je riječ o tvorbi etnika, sufiks -ar javlja se u tvorbi od osnova koje završavaju različitim suglasnicima osim *c*. Budući da takve tvorbe nisu preporučljive s normativnog stajališta te uglavnom dolaze na toponime manje poznatih mjesta, sufiks -ar nije plodan u tvorbi novih etnika. Prednost u upotrebi ipak imaju etnici tvoreni sufiksima -anin, -janin, -(a)c, -an(a)c, -čanin.

Iz analiziranog korpusa samo je jedan primjer etnika tvoren sufiksom -ar i pritom je vidljivo da se potvrđuje spomenuto pravilo o dodavanju sufiksa -ar na osnove koje završavaju različitim suglasnicima osim *c*: *Malinsk* + *ar*.

3.3. Mocijska tvorba

„Mocijskom tvorbom zove se tvorba imenica jednog roda od imenice drugog roda s razlikom u spolu. Javlja se u kategoriji imenica za oznaku osoba i životinja” (Barić i dr., 2005:

304). Takve imenice obično su u mocijskom odnosu, jedna drugoj su mocijski parnjak, a zajedno čine mocijski par. Zbog toga se često i nazivaju parne imenice. Prema tome, mocijskom tvorbom nastaju tvorbeni mocijski parnjaci – muški i ženski. Kada je riječ o etnicima, etnici za žensku osobu obično su motivirani etnicima za mušku osobu i najčešće se tvore sufiksima: *-ica*, *-inja*, *-ka* i *-kinja* (Barić i dr., 2005: 314). Kako su prethodno u radu bili analizirani etnici za mušku osobu, u tablici koja slijedi prikazani su oblici etnika za žensku osobu.

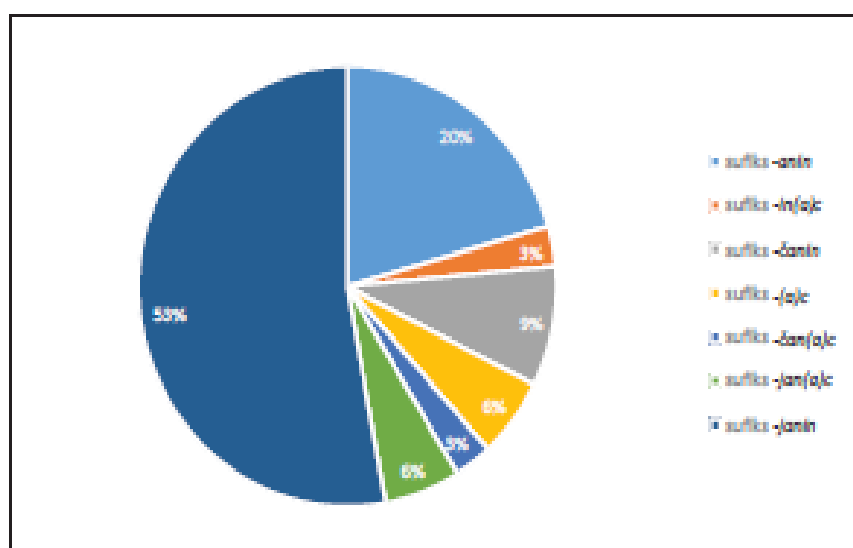
Tablica 5. *Etnici za žensku osobu*

<i>Omiš</i>	<i>Omišanka</i>
<i>Gospić</i>	<i>Gospićanka</i>
<i>Labin</i>	<i>Labinjanka</i>
<i>Vis</i>	<i>Višanka</i>
<i>Trogir</i>	<i>Trogiranka</i>
<i>Velika Gorica</i>	<i>Velikogoričanka</i>
<i>Otočac</i>	<i>Otočanka</i>
<i>Krk</i>	<i>Krčanka</i>
<i>Topusko</i>	<i>Topušćanka/Topušćanka</i>
<i>Šolta</i>	<i>Šoltanka</i>
<i>Istra</i>	<i>Istranka</i>
<i>Nin</i>	<i>Ninjanka</i>
<i>Cres</i>	<i>Crešanka</i>
<i>Glina</i>	<i>Glinjanka</i>
<i>Pula</i>	<i>Puljanka</i>
<i>Krapina</i>	<i>Krapinčanka</i>
<i>Novska</i>	<i>Novljanka</i>
<i>Dugi Rat</i>	<i>Dugoračanka</i>
<i>Nova Gradiška</i>	<i>Novogradišćanka/Novogradišćanka</i>
<i>Kornati</i>	<i>Kornačanka</i>
<i>Metković</i>	<i>Metkovčanka</i>
<i>Baška</i>	<i>Baišćanka/Baišćanka</i>
<i>Murter</i>	<i>Murteranka</i>
<i>Koprivnica</i>	<i>Koprivničanka</i>
<i>Mljet</i>	<i>Mljećanka</i>
<i>Kutina</i>	<i>Kutinčanka</i>
<i>Vodice</i>	<i>Vodičanka</i>
<i>Malinska</i>	<i>Malinskarka</i>
<i>Beli Manastir</i>	<i>Belomanastirka</i>
<i>Stari Grad</i>	<i>Starogradanka</i>

Iz tablice je vidljivo da u tvorbi etnika za žensku osobu dominira sufiks *-ka*.

4. ZAKLJUČAK

Od svih tvorbenih načina koji postoje u hrvatskom jeziku analiza odabranog korpusa dala je primjere za sufiksalnu i složeno-sufiksalnu tvorbu. Pritom je sufiksalna tvorba pokazala veću zastupljenost s ukupno 30 od 35 etnika tvorenih na taj način, dok je složeno-sufiksalnom tvorbom tvoreno tek 5 primjera. Što se tiče pojedinačnih sufiksa, skupina sufiksa na *-in* pokazala je najveću plodnost. Slijedi ju skupina sufiksa na *-ac*, a najmanju zastupljenost pokazala je skupina sufiksa na *-ar* s jednim primjerom. Omjer zastupljenosti sufiksa u tvorbi etnika može se prikazati ovako:

Prikaz 2. Zastupljenost sufiksa u tvorbi etnika

Prema svemu navedenome, može se zaključiti da je sufiksalna tvorba najplodnija u tvorbi etnika, a među najplodnijim sufiksima i dalje su oni koji se u pregledima hrvatske tvorbe riječi smještaju u središnju tvorbu etnika: sufiksi *-anin*, *-janin* i *-čanin*.

Literatura

- Babić, Stjepan, 1975. Prezimena, toponimi, etnici i ktetici u književnom jeziku. *Jezik* 23/5. 139–145.
- Babić, Stjepan, 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Zagreb: HAZU.
- Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija, 2005. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Čilaš Šimpraga, Ankica, 2012. Etnici i ktetici u Drniškoj krajini. *Folia onomastica Croatica* 21. 17–36.
- Čilaš Šimpraga, Ankica; Kurtović Budja, Ivana, 2009. Etnici i ktetici u kajkavskom narječju. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 35/1. 35–52.
- Peti, Mirko, 1997. Koje su imenske riječi etnici i etnonimi. *Folia onomastica Croatica* 6. 99–112.
- Vuković, Siniša, 2007. Onomastička terminologija. *Čakavska rič* XXXV/1. 139–185.

THE FORMATION OF ETHNICS IN CROATIAN

Summary

As a subfield of onomastics – a discipline studying personal names – ethnonym addresses the totality of ethnonyms and ethnics, i.e. names of peoples and inhabited places. Even a cursory glance at ethnics reveals differences in the formation of this onomastic stratum in the standard language and among the population that the name refers to. The initial corpus of 30 examples, expanded to 35 to cover cases of ethnics exhibiting several forms, formed the basis for examining the most productive word formation processes and patterns in the formation of ethnics, as well as testing whether there have been changes in word formation with respect to available grammatical descriptions in Croatian.

Keywords: word formation, ethnics, suffixation